

A „Győri” típusú suhángkiemelő a vizsgálatra küldött gépek közül a legegyszerűbb szerkezettel rendelkezett. A kiemelőkése éle a hátsó tengely közelébe került, ezért a gép mélységingadozása igen alacsony volt. Eredeti megoldásnak látszott a teleszkopikusan állítható, mélységben is szabályozható kiegyensúlyozókész, amelynek segítségével a gép iránytartását igen jól lehetett szabályozni. A gép hátrányai a kis haladási sebességekkel, az alacsony első tengelymozgással, ebből eredően a kormányozási lehetőségek romlásával, a kiegyensúlyozó berendezésnek csak egyenes felületű csemetekertben való alkalmasságával függtek össze. A gépet alkalmasságuknak találtuk laza és középkött talajokon telepített suhángok kiemelésére.

*

Az erdészeti gépek nemzetközi összehasonlító vizsgálataiból megállapítható, hogy a magyar gépek az erdészeti, illetőleg az agrotechnikai követelmények kielégítése szempontjából az első helyeket foglalták el. Mivel valamennyi magyar gép újítás, az elért eredmény újítóink találmányosságát, szorgalmát dicséri. Az, hogy a gépek mégsem elégtették ki a KGST vizsgálatok által támasztott követelményeket, elsősorban a gépek kivitelezésével kapcsolatos szilárdsági, gyártástechnológiai és szerkezeti hiányosságoknak tudható be. Ebből arra következtethetünk, hogy az újításból eredő, valamint a különböző erdőgazdaságok, vállalatok által létrehozott erdőgazdasági gépekkel jóval nagyobb hatékonyságot lehetne elérni, ha azokat gépészeti, gyártástechnológiai, szerkesztési sőt gyakran balesetvédelmi szempontból megvizsgálánk és azokon a szükséges módosításokat keresztülvezetnénk. Ha ez korábban is megtörtént volna, egy-két gépünk feltétlenül bekerült volna a KGST gépgyártási programjába.

Az erdészeti gépek nemzetközi összehasonlító vizsgálatainak magyar vonatkozású eredményei, az erdőgazdasági gépkialakítás intézményesen rendezendő szervezési kérdései mellett, rámutatnak arra is, hogy kívánatos az erdőgazdasági gépek kialakításával kapcsolatos kutatásokat a konkrétan felmerülő erdőgazdasági szükségleteknek, valamint a nemzetközi munkamegosztás lehetőségeinek figyelembevételével koordinálni. Viszonylag jelentős erők foglalkoznak az erdőhasználati munkák gépesítésének kutatásával, jóllehet a problémák zöme jelenleg az erdőművelési munkák gépesítésénél jelentkezik. Igen fontos emellett az 1961-ben megindult erdőgazdasági gépek minősítésének kiszélesítése és mélyítése, mert az segítséget ad az erdőgazdaságoknak a meglevő sokféle gép közötti eligazodáshoz, a legmegfelelőbb gépek kiválasztásához.

Befejezésül megállapíthatjuk, hogy a nemzetközi összehasonlító vizsgálatok új szellemet hoznak az erdőgazdasági gépek kialakításába, meggyorsítják az egyes műveletek gépesítésének folyamatát, s a várható nagysorozatok következtében a szükséges gépmennyiség beszerzésénél jelentős költségmegtakarítást tesznek lehetővé.

Termőhelykutató és nyárfatermesztési beszámoló a Tudományos Akadémián

„Intézetünkben kezd kialakulni és hagyománnyá válni, hogy egy-egy tudományos osztály kutatómunkájáról a gyakorlati erdőgazdálkodás legkiválóbb képviselői előtt, a MTA Erdészeti Bizottságával közösen rendezett vitaülésen számol be.” —

Ezekkel a szavakkal vezette be dr. Keresztesi Béla az ERTI igazgatója az Intézet termőhelykutató és nyárfatermesztési osztályának beszámolóját a múlt év novemberében rendezett ülésen. Bevezetőjének további részében röviden vázolta az erdőgazdálkodás általános fejlődésével kapcsolatban a kutatás iránt erősen fokozódó igényt és azokat a feltételeket, amelyek ennek a kielégítését biztosítják. Meglepő volt hallani, mennyire szerteágazó munkát végzett eddig az Intézet, hány külön feladatot kellett, hogy megoldjon. Az 1960. évben rendelkezésére állott 13.420 kutatói napból csupán 7310-et használt fel a tervben rögzített témák kutatásához, a többit témán kívüli munkák kötötték le.

A termelés számára alapvetően újat adni csak elmélyültebb és nyugodtabb kutatómunka képes, ezért csak helyeselni lehet azt a szándékot, hogy az utóbbi időben túlzottan elterebélyesedett üzemi szaktanácsadást megfelelő szűkebb keretek közé szorítják és minél több munkát fordítanak a jelenleg munkában levő 79 téma megoldására, ezen túlmenően pedig lehetőség nyíljék olyan új témáknak a felvételére, amelyek az erdőgazdálkodás számára a leginkább fontosak.

A beszámolóelőadások sorát *dr. Babős Imre*, az osztály vezetője nyitotta meg „Az aljtrágyázás eredménye a Duna—Tisza közti homokháton” című tanulmányának felolvasásával. Beszámolt azokról a kísérletekről, amelyeknek feleletet kellett adni arra, hogy főleg *P. S. Pogrebnyák* ukrainai és *Egerszegi Sándor* hazai aljtrágyázási munkái miként hasznosíthatók hazai körülmények között, erdőgazdasági téren. Az osztály részéről Kunadacson beállított kísérletek és a Hajdúsági Erdőgazdaság által végzett szintén kísérleti aljtrágyázás tűzegkorpa, bentonit és fűrészpor, illetve istállótrágya felhasználásával folytak. A kísérletek azt mutatták, hogy az egyrétegű aljtrágyázás átlagosan 10%-kal magasabb megmaradást biztosíthat az első év végén, mint az anélkül végzett mélyforgatásos ültetés. Az aljtrágyázás kedvező hatása kimutatható később a telepítés magassági és vastagsági növekedésében is. Minél összefüggőbb és vastagabb az aljtrágyaréteg, annál nagyobbak az elérhető méretek. A gazdaságosságot is figyelembevéve mégsem javasolható az aljtrágyázás alkalmazása az erdőösítésekben, mert a többletnövekedés ellenére sem gazdaságosabb, mint az egyszerű mélyforgatás. Eltekintve a csemetekertektől, csak a legkedvezőtlenebb termőhelyeken indokolható.

Dr. Járó Zoltán „Transzspirációs vizsgálatok alkalmazása a fajok értékelésében” címen tartott előadást. Az első hallásra elvontnak látszó téma kifejtése megragadta a gyakorlati szakemberek figyelmét is. Az előadó a saját mérései alapján összehasonlítást tett az egyes fajok között. Megállapította, hogy a bükknek, gyertyánnak és vöröstölgynek lényegesen kevesebb vizet kell elpárologtatni, hogy ugyanazt a mennyiségű tápanyagot beépíthesse szárazanyagába. Az árnytűrő fajok kis transzspirációja érthetővé teszi, hogy a kisebb fényigényűk mellett miért tudnak könnyebben megtelepülni és az anyaaállomány alatt hosszabb ideig fennmaradni. Száraz termőhelyen a cser vízvesztése vetekszik a molyhostölgyével, jobb vízellátottságú termőhelyeken viszont erőteljesebben transzspirál, de nagyobb fatömeget is termel, mint a molyhostölgy. A feketefenyők transzspirációja általában kisebb mint az erdeifenyőé, de megfelelő szelek-tálással ki lehet olyan erdeifenyő klónokat választani, amelyeknek transzspirációja kisebb, mint a feketéé. Az eddig végzett vizsgálatoknak legfontosabb eredménye, hogy kitűnt a fajon belüli nagy változatosság élettani szempontból. A fajok összehasonlításakor és a fajon belül is azt kell megállapítani, hogy melyik faj, vagy klón használ kevesebb vizet ugyanannyi szervesanyag — fatömeg — felépítéséhez. Az intenzív erdőgazdálkodás — elsősorban a nyárfagazdálkodás — csak fiziológiailag ellenőrzött és jónak talált fajok tenyésztésével érheti el a célját.

Tóth Béla beszámolójában a Kőrös-vidék termőhelyi viszonyait vette vizsgálat alá a nyártermesztés lehetőségeinek kiszélesítése szempontjából. A talajviszonyok ott igen változatosak, a vezető szerep a nyártelepítésre kevésbé kedvezőnek ítélt erősen kötött talajoké. Alföldünk jellegzetes talajképződ-ménye — a réti agyag — itt található a legnagyobb kiterjedésben. Ha azonban ezeknek a talajoknak a felső rétege 50 cm-ig nem haladja meg a 60-as kötöttséget, akkor korainyárból jó hozamú, rövid vágásfordulójú, fehérnyárból

pedig hosszabb vágáskorú főállomány tartható fenn rajtuk. Ha 100—150 cm-ig gyökérfejlődést gátló talajhiba nem észlelhető, a korainyár-állományok hosszabb vágáskorig fenntarthatók. A Kőrös-vidéken eléggé nagy kiterjedésűek a szikes talajok is. Ezek nagy részén is sikeresen termesztethető a korai- és fehérynár, főleg rövid vágáskorú állományokban. Tóth Béla kutatómunkájának egyik lényeges eredménye, hogy a termőhely nyártermelőképességének megítélésében különbséget kell tenni a hosszabb — 30—40 éves — és rövidebb — 12—15 éves — vágáskorban való termesztés között. Ez a nyártelepítési lehetőségek nagyarányú kiterjesztését teszi lehetővé. További lehetőségeket rejt magában az erdőn kívüli telepítés. Itt különösen az esetleges kedvezőtlen talajviszonyok alkalomszerű mesterséges megjavításában adódhat több lehetőség. Így például gyakran jól kihasználható az úttöltések kedvező hatása, az árok- és csatornapartok, öntözött területek jó vízellátottsága, a bakhátalás stb. Mindezek figyelembevételével a Kőrös-vidéken még nagy nyártelepítésekre nyílik alkalom.

Szodfridt István beszámolójában főleg a valkói, domaribai előhasználati nyárállományokban tapasztaltak alapján igyekezett általános megállapításokat tenni a nyárfatermesztés ilyen módszerét illetően. Gyökérfeltárásokkal is bizonyította, hogy a nyárak a főhasználati állományban számottevő károsítást nem okoznak, ugyanakkor fatömegben mégis jelentős többletet adnak. Ez az együttélés biológiai szempontból is előnyös, mivel a nyárak alomjának magas nitrogéntartalma gyors bomlást eredményez, s ez a lassú bomlású fenyők és tölgyek között előnyösen érvényesül. Kedvező hatását az előhasználati nyárállomány a faggyal szembeni védelem terén is. A telepítésre vonatkozóan megállapította, hogy legelőnyösebb az előhasználati állománynak a véghasználatival egyidőbeni telepítése, mégpedig simadugvánnyal, mert ebben az esetben a gyökerek együtt kezdenek nőni és elhelyezkedésük egymáshoz képest így jobban biztosított. Előhasználati célra legmegfelelőbbnek a keskenykoronájú nyárfélék, nedvesebb termőhelyen a franciányár kerülhet szóba, míg talajvízközelséggel nem rendelkező termőhelyen az óriásnyaré az elsőbbség. Vizsgálódásainak egyik legfontosabb megállapítása, hogy a nyárak megfelelő növekedéséhez szükséges ápolás gazdaságossága a nyárhálózat sűrítését követeli. A nyárgyökerek zöme az előhasználati állományban felszínesen fut, és pedig elég messzire. Ezért, ha a gyepek konkurrenciát ki akarjuk küszöbölni — és ezt a nyárak fatömegnövekedése érdekében feltétlenül meg kell tennünk — nem elégséges a szokásos tányéros ápolást elvégezni, hanem legjobb a teljes területet megkapálni. Mivel ennek költsége rövid időszakon belül csak a nyárakra terhelhető, törekednünk kell ezt minél nagyobb törzsszámmra és ezen keresztül előhasználati fatömegre elosztani. Felveti ez azt a kérdést, hogy azokon a termőhelyeken, ahol most előhasználati állományokat telepítünk, nem lenne e célszerűbb rövid vágáskorú, elegyetlen nyárasokkal megpróbálkoznunk?! A gazdaságossági számítás mindenesetre ezt indokolja.

A beszámolókat követő vita legnagyobbrészt szintén az előhasználati nyárasok körül forgott. Ma már számos helyen bizonyítják az előhasználati telepítések, hogy még a nem feltétlenül, vagy eddig még nem felismerten nemesnyártermesztésre alkalmas termőhelyeken is lényegesen túlszárnyalhatják a nemesnyárak a lassannövő fafajok faanyagtermelését. Az erre vonatkozó gazdaságossági számítások során a pénzügyi mérleg sokhelyütt sürgetően követeli az előhasználati állomány eredményei alapján a főállomány lassannövő fafajainak idő előtti lecserélését. Még inkább indokolja ezt az anyagmérleg. A síkvidéki tölgyesek, fenyvesek mással könnyebben helyettesíthető bányafa, parkett-

léc és egyéb hasonló anyaga helyett a nemesnyárasok sokkal rövidebb idő alatt papírfát adnak, azt az anyagot, amire az iparnak, népgazdaságunk fejlődésének a 15 éves terv távlatában a legnagyobb szüksége van.

Szorosan kapcsolódik ehhez a rövidebb vágásforduló gondolata. A gyakorlati szakemberek tapasztalata is egybevág a tudományos beszámolókból felvetettekkel — a 12—15 éves vágáskorral kezelt nemesnyárasok lényegesen növelhetik az erdőgazdálkodás eredményességét.

A beszámolóülésen elhangzottak újra hasznos ösztönzést adtak a gyakorlati erdőgazdálkodás továbbfejlesztéséhez. Az ülés résztvevői meglegező állapították meg, hogy az erdészeti kutatás szoros kapcsolatot tart a gyakorlati erdőgazdasággal és figyelmét a legfontosabb kérdések megoldására fordítja.

Jérôme René

Dr. Jávorka Sándor 1883-1961

Megrendítő csapás érte a magyar tudományos életet. Dr. Jávorka Sándor Kossuth-díjas akadémikus, a Növénytar ny. igazgatója, c. egyet. ny. r. tanár, a Magyar Biológiai Társaság tiszteletbeli tagja, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat dísztagja, a Magyar Népköztársasági Érdemrend IV. fokozatának és a Munka Vörös Zászló Érdemrendjének tulajdonosa 1961. szept. 28-án, 78 éves korában rövid szenvedés után elhunyt. Benne a magyar flórakutatás úttörő és vezető egyéniségét veszítette el.

Tudtunk betegségéről és féltő aggódással figyeltük végig lankadatlan, fáradtságot és betegséget tudomásul venni nem akaró, önfeláldozó munkásságát.

Nem könnyű feladat Jávorka Sándorról méltóképpen írni. Lehetetlen egy rövid cikk keretében összefoglalni mindazt, amit Jávorka Sán-

dor egyénisége és munkája a magyar növényvilág megismerése és ismertetése, a tudomány terjesztése és népszerűsítése terén jelentett. Alkotásai már életében a tudományos kutatás mérföldköveivé váltak és neve fogalom volt mindazok előtt, akiknek csak valami közük is volt a növényvilághoz, a természetes, vagy mesterségesen telepített növénytakaróhoz.

Tudása és kutató munkásságának eredményei elismerést, bámulatot keltettek. Igaz embersége és szívjósága szeretetet és tiszteletet váltott ki mindenkiből, aki csak ismerte.